

VÄLKOMMEN

till

Solidaritetshusets Open Source-datarum!

presentation, introduktion, regler, kursutbud

www.solidaritetshuset.nu

Välkommen!

I denna korta presentation finner du grundläggande tekniska fakta kring datarummet, en presentation av begreppet Open Source, förhållningsregler, samt en kort uppräknig av det tänkta basutbudet av kurser. Ett basutbud som gärna får utökas med nya kurser i Solidaritetshusets föreningars regi eller i samarrangemang med Världsbiblioteket.

Kontaktperson för datarummet är:

- **Arwid Lund**, arwid.lund@solidaritetshuset.nu, 08-4620787.

Teknisk support:

- **Sonny Karlsson**, 08-4620787, 073-7161092.

Fakta: Datarummet

Datarummet består av 6 arbetsstationer. Dessa består var och en i sin tur av två datorer kopplade till en skärm. Den ena datorn innehåller en linuxdistribution och den andra Microsofts Windows. Båda två fungerar som operativsystem. Inom ramen för båda dessa har vi installerat det så kallade Open Officepaketet med fria programvaror (se nedan). Som webbläsare används Firefox, byggd på fri programvara, och Internet Explorer, stängd programvara.

Arbetsstationerna är sammankopplade i ett internt nätverk. En extern anslutning till Internet finns.

Datarummet har tillgång till videokanon och whiteboard, samt skrivare och scanner.

Open Source och Open Access

Solidaritetshusets datarum som du nu befinner dig i ingår i en satsning på så kallade fria programvaror – program med öppen källkod, Open Source. Koden är en form av maskinspråk eller tvingande regler för en dators eller programs utförande av sina funktioner. Kod finns även i form av protokoll, men är då till för att möjliggöra kontakt, kommunikation och dataöverföring mellan maskiner och program. Öppen källkod ger användaren friheten att köra programmet av vilken anledning som helst, studera vad det

gör, ändra i det så att det passar hans/hennes behov och vidare distribuera programvaran eller bearbetningar av den till andra.

Om källkoden kan liknas vid ett recept, kan man säga att öppen källkod egentligen är något lika självklart som att vi kan byta recept med varandra. En pionjär inom området, *Richard Stallman*, säger i en intervju:

Try to imagine a world where you can't see what the ingredients are and where you can't change the recipe – you either cook it exactly as it says or you don't eat that dish. And if you make a copy for your friends, they call you a pirate and threaten to put you in prison. That world, which is a fantasy for recipes, is a reality for proprietary software. And that world is what we in the free-software movement are saying no to.

Alla datorer runt omkring dig i datarummet har tillgång till sådana fria programvaror. De har så kallade *linuxdistributioner* installerade bakom ett gränssnitt som heter *Ubuntu*. Själva serverns linuxdistribution ligger däremot bakom ett gränssnitt som heter *Mandrake*. Linuxdistribution är delvis ett annat ord för operativsystem, motsvarande det stängda Windows. Inom ramen för dessa linuxdistributioner har vi installerat olika fria programvaror, främst inom Open Office-paketet, vars användande vi kommer att hålla kurser i.

Troligtvis, men inte nödvändigtvis, lär den kurs du nu ska till att börja ut hur man använder en fri programvara – det kan handla om ord- eller bildbehandling, layout och formgivning, powerpoint, kalkylering eller något helt annat. De flesta kommersiella program med stängd källkod har en motsvarande fri system som det i de flesta fall går lika bra att använda. Däremot är inte kunskapen om dem lika spridd då de inte har samma ekonomiska resurser och intressen bakom sig. Däremot finns engagemang och kollektiv inbördes hjälp bland såväl användarna som producenterna av dessa programvaror.

Öppen källkod innebär alltså att programvarans kod är öppet tillgänglig, vilket får många konsekvenser. På ett överordnat plan gör det att programvaran blir öppen för kollektiv och även demokratisk påverkan om man så vill. Framför allt hindras enskilda intressen, oftast kommersiella, från att styra programvarans inriktning. Detta har många poänger. Bland annat finns en myt om att Internet inte går att kontrollera bara för att dess grundläggande protokoll är öppna och fria. Men det är inte sant. Via stängd programvara, ofta i kombination med kommersiella intressen, kan oönskade användare såväl uteslutas som kontrolleras. Koden, till skillnad från samhällets lag, är inte i dessa fall beslutad utifrån demokratiska processer, utan i första hand utifrån enväldiga

ekonomiska aktörers intressen. Den fria programvaran är ett motmedel mot sådan kontroll och uteslutning i den virtuella delen av det kapitalistiska ekonomiska systemet.

På ett mer organisatoriskt plan har det vuxit fram en rörelse av både social och virtuell natur kring öppen källkod-ideologin. Världsbiblioteket vill se sig som en del av denna rörelse och driver sedan några år tillbaka ett projekt som vi kallar Digital Solidaritet. Läs gärna mer på: <http://www.solidaritetshuset.nu/cgi-bin/solhus.cgi?d=s&w=320>.

På ett praktiskt plan så bygger ideologin kring öppen källkod på licenser som vänder dagens upphovsrätt mot den själv med hjälp av juridiska lösningar som brukar kallas *Copyleft*. Copyleft-licenserna ger alla rätt att läsa, ändra och sprida koden vidare. Koden måste emellertid spridas på samma fria vis som den erbjöds. Licensen slår alltså fast att koden alltid ska vara fri, annars begås ett avtalsbrott. Den mest kända copyleft-licensen är GNU:s *General Public License* – under den licensen går det inte att gå in i koden för att ändra den och sedan ta patent på det nya. Det går bara att gå in i koden och ändra den, men den nya koden måste fortsätta att erbjudas öppet och fritt, det vill säga ges tillbaka till offentligheten och det gemensamma. Free Software Foundation och Open Software Initiative arbetar internationellt med dessa frågor.

Världsbiblioteket tycker även att det är viktigt med en så öppen tillgång som möjligt till det material som produceras med modern teknologi – öppen såväl som stängd. *Open Access*, fri tillgång till information, är ett grundvillkor för ett rikt kulturliv och en levande demokrati.

Open Access är en term som kommer från den akademiska världen där man under lång tid stått inför den absurda situation att offentligt finansierad forskning har blivit privatägd genom att den publicerats i kommersiella vetenskapliga tidskrifter, vilket i sin tur gjort att samma forskning måste betalas en gång till av universiteten i form av prenumerationer på tidskrifter vars priser skenat iväg.

Tunga vetenskapliga aktörer enades 2003 i Berlin om en deklARATION där Open Access definierades som:

The author(s) and right holder(s) of such contribution grant(s) to all users a free, irrevocable, worldwide, right of access to, and a license to copy, use, distribute, transmit and display the work publicly and to make and distribute derivative works, in any digital medium for any responsible purpose, subject to proper attribution of authorship (community standards, will continue to provide the mechanism for enforcement of proper attribution and responsible use of the published work, as they do now).

Kortfattat: Du får kopiera, använda och distribuera Open Access-publicerade verk förutsatt att du namnger upphovsmannen till verket. Du får även göra bearbetningar av sådana verk och distribuera dem vidare.

Tycker man att detta är ett för stort ingrepp i den nuvarande upphovsrätten, som dock nyligen skärpts och på många sätt stänger in information som inte har stängts in förut och dessutom gör det oskäligt länge, så finns alternativ som *Creative Commons* – en familj av licensavtal som man kan märka digitala resurser med. Dessa licensavtal erbjuder, förutom Open Access-lösningar som ovan, även möjligheter till inskränkningar i dessa. Man kan bland annat förbjuda *kommersiell användning* och *bearbetningar* av sitt verk. Sägars skall även att Creative Commons även erbjuder radikalare alternativ än ovan nämnda definition av Open Access. Inom Creative Commons finns även en licens som heter *Share Alike*. Det är en copyleft-licens som innebär att man vid spridningen av bearbetningar av ett verk, måste sköta det på samma fria vis som man själv fick ta del av originalverket.

Världsbiblioteket ställer sig bakom Berlindeklarationen och är även positiva till Creative Commons licensavtal som sedan december 2005 är anpassat till svensk lagstiftning.

Open Access är inget krav för användandet av detta datarum, men vi passar ändå på att påpeka några enkla fakta:

- När det gäller den stora majoriteten av trycksaker finns det ingen statistik som tyder på att försäljningen minskar när man erbjuder samma material fritt över nätet. Undantag, som den senaste hollywoodfilmen eller liknande, finns naturligtvis. Snarare finns tecken som tyder på att den fria elektroniska publiceringen fungerar som reklam för den tryckta resursen. Gillar man något nedladdat vill man ha det i tryckt form också.
- Ju fler som erbjuder sitt material under Open Access eller Creative Commons, desto lättare, smidigare och effektivare sker utbytet av idéer och kultur – eftersom det blir tydligt vad man får och inte får göra med verket. Ett utbyte som utgör grunden för möjligheterna att bilda sig uppfattningar och delta i det medborgerliga samtal som såväl demokratin som den materiella försörjningen i samhället genom vetenskapens utveckling bygger på.

Regler för datarummets användning

Datarummet är tänkt att användas till kurser i fri programvara, men även i kommersiella standardprogram – om föreningarna vill det.

Trivseln i datarummet är vårt gemensamma ansvar. Kom ihåg att alltid lämna datarummet i det goda skick ni fann det.

Godkända kursarrangörer är:

- Världsbiblioteket
- Medlemsföreningar i Solidaritetshuset
- Världsbiblioteket i samarrangemang med Solidaritetshusets medlemsföreningar
- Världsbiblioteket i samarrangemang med externa föreningar/aktörer

Världsbiblioteket administrerar nycklarna till datarummet. Betrodd kursledare som är medlem i en förening i Solidaritetshuset kan kvittera ut nyckel inför varje kurstillfälle. Nyckeln ska lämnas tillbaka efter varje kurstillfälle.

Om en medlemsförening i Solidaritetshuset håller kurs på kvällstid eller under helg behövs passerkort för entrén. I första hand ska föreningens kort användas. Kursledaren kan dock få ett tillfälligt passerkort av vaktmästaren. Information om Solidaritetshusets säkerhetsrutiner kan fås av vaktmästaren och kunskap om dem förutsätts vid användandet av kortet. Kursledaren har hela ansvaret för att säkerhetsrutinerna följs under kursens gång.

När Världsbiblioteket samarrangerar en kurs med en förening eller aktör som *inte* är medlem i Solidaritetshuset, är Världsbiblioteket ansvarig för tillträdet till Solidaritetshuset och datarummet.

Planerat basutbud av kurser

Dessa kurser ges i mån av intresse och tillgång till lärarresurser.

Administratörskurs

Vi lär oss datarummets uppbyggnad och att administrera Linux. Vi får bland annat veta varför inställningarna sitter som de gör och hur man kan ändra dem. Målet är att vi ska vara flera stycken som klarar av enklare support av datarummet, vilket underlättar hållandet av egna kurser. Kursen är öppen för alla som är medlemmar i någon av

Solidaritetshusets föreningar. Beräknad kursplan: 5 träffar á 4 timmar. Anmäl er till datarummets kontaktperson. När 6 personer har anmält intresse anordnar vi en kurs.

Kurs i Writer

Målet med kursen är att deltagarna får prova på att använda ett fritt ordbehandlingsprogram, spara dokumenten i öppna standarder och lära sig förstå varför detta är viktigt (bevarandesynpunkt). Praktisk uppgift blir att färdigställa dokument med rubrik, ingress, brödtext, infogad bild, samt bildtext. Dokumentet ska sedan exporteras till en PDF som går att läsa i alla operativsystem. Vi provar även att öppna MS Word i Writer och att spara Writer som MS Word. Kursen är öppen för alla, med förtur för medlemmar i Solidaritetshusets föreningar. Beräknad kursplan: 2 träffar á 2 timmar. Anmäl er till datarummets kontaktperson. När 6 personer har anmält intresse anordnar vi en kurs.

Kurs i Scribus

Scribus motsvarar InDesign och är ett formgivningsprogram. Perfekt för färdigställande av broschyrer och affischer! Kursen är öppen för alla, med förtur för medlemmar i Solidaritetshusets föreningar. Beräknad kursplan: 2 träffar á 4 timmar. Anmäl er till datarummets kontaktperson. När 6 personer har anmält intresse anordnar vi en kurs.

Kurs i Calc

Calc motsvarar MS Excel. Vi får prova att tillverka ett veckoshema, skapa tabeller som olika formler appliceras på, utformar diagram och formger dem, samt lär oss lägga till rader, kantlinjer och formatera celler. Vi tittar även på hur man sparar som MS Excell och exporterar till PDF. Kursen är öppen för alla, med förtur för medlemmar i Solidaritetshusets föreningar. Beräknad kursplan: 2 träffar á 3,5 timmar. Anmäl er till datarummets kontaktperson. När 6 personer har anmält intresse anordnar vi en kurs.

Kurs i Impress

Impress motsvarar MS Powerpoint. Vi lär oss att infoga bild, listor (punkt och nummer), tabeller och flödesscheman. Vi lär oss även att arbeta med animering och att exportera till Flash och PDF. Eventuellt även att spela in ljud. Kursen är öppen för alla, med förtur för medlemmar i Solidaritetshusets föreningar. Beräknad kursplan: 3 träffar á 3,5 timmar. Anmäl er till datarummets kontaktperson. När 6 personer har anmält intresse anordnar vi en kurs.

Ytterligare en kurs kommer att tillkomma. Troligtvis *Gimp* som är en motsvarighet till Photoshop. Anmäl er till datarummets kontaktperson. När 6 personer har anmält intresse anordnar vi en kurs.